

УДК 7.05:391]:75.071.1(477)

UDC 7.05:391]:75.071.1(477)

DOI: 10.31866/2617-7951.3.2.2020.220083

ЕТНІЧНІ МОТИВИ В ДИЗАЙНЕРСЬКИХ КОЛЕКЦІЯХ ОДЯГУ ЛЮДМИЛИ СЕМИКІНОЇ

Олена Папета,

<https://orcid.org/0000-0002-7053-1291>

кандидат мистецтвознавства, доцент,

Інститут мистецтв

Київського університету

ім. Бориса Грінченка,

Київ, Україна

papeta.ev@gmail.com

ETHNIC MOTIVES IN DESIGNER COLLECTIONS OF CLOTHING BY LYUDMYLA SEMYKINA

Helena Papeta,

<https://orcid.org/0000-0002-7053-1291>

PhD in Art Studies, Associate Professor,

Institute of Arts

of Borys Grinchenko

Kyiv University,

Kyiv, Ukraine

papeta.ev@gmail.com

Анотація

Метою статті є з'ясування ролі етнічних мотивів у розробці дизайнерських моделей одягу Л. Семикіної. **Методологія дослідження.** У статті застосовано комплексний аналіз колекції костюмів Л. Семикіної, у якій вона виступає в іпостасях дизайнера, художника і теоретика. Оригінальні зразки строїв на історичну тематику проаналізовано через призму творчого методу мисткині. **Новизна дослідження** полягає у виявленні особливостей художньо-пластичного світосприйняття Л. Семикіної, характеру формальних прийомів, властивих її художній манері. **Висновок.** У результаті дослідження доходимо висновку, що творчі розробки художниці в галузі костюму є синтезом пластичного, орнаментального і кольорового рішення. Звертаючись до невичерпного джерела ідей, образів і форм культурної спадщини України, Л. Семикіна знаходить нові форми духовної та естетичної спадкоємності. Її оригінальні строї є новаторською формою дизайнер-

Abstract

The aim of the article is to clarify the role of ethnic motives in the development of L. Semykina's clothing design models. **Research methodology.** The article uses a comprehensive analysis of the collection of costumes by L. Semykina, in which she acts as a designer, artist and theorist. The original samples of costumes on historical themes were analyzed through the prism of the artist's creative method. **The novelty of the study** lies in identifying the features of the artistic and plastic worldview of L. Semykina, the nature of the formal techniques inherent in her artistic style. **Conclusion.** As a result of the research we come to the conclusion that the artist's creative developments in the field of costume are a synthesis of plastic, ornamental and color solutions. Turning to the inexhaustible source of ideas, images and forms of cultural heritage of Ukraine, L. Semykina finds new forms of spiritual and aesthetic continuity. Her original costumes are an innovative form of design approach to the problem of rethinking the

ського підходу до проблеми переосмислення етнічних ознак костюму, від історичних стилізацій до міфопоетичних реконструкцій.

ethnic features of the costume, from historical stylizations to mythopoetic reconstructions.

Ключові слова:

символіка образу, етнічні мотиви, стилізація, міфопоетика, семантика, конструктивні особливості.

Keywords:

image symbolism, ethnic motives, stylization, mythopoetics, semantics, constructive features.

Вступ **1**

Одним з важливих аспектів розробок сучасного одягу з елементами етнічних мотивів є глибоке і ґрунтовне вивчення досягнень провідних українських митців, які працювали в цій галузі мистецтва в другій половині ХХ ст. Означена тема є актуальною для поглибленого аналізу проблем сучасного конструювання одягу, його художньо-пластичного рішення. У даній статті з'ясовується роль етнічних мотивів у розробці дизайнерських моделей одягу Л. Семикіної під назвою «Скіфський степ» (1960 – 1990 рр.). Завдяки самотутності її творчого методу маємо можливість проаналізувати оригінальні зразки строїв на історичну тематику; визначити культурно-історичні і семантичні зв'язки, а також особливості творчого методу художниці Л. Семикіної в контексті новаторських тенденцій і композиційно-колористичних інновацій у розробці костюму.

Мета дослідження **2**

Виявити стилістичні особливості етнічних мотивів у дизайнерських розробках одягу Л. Семикіної, провести аналіз образно-пластичних рішень костюмів авторської колекції «Скіфський степ» (1960 – 1990 рр.).

Методологія та аналіз джерельної бази **3**

Стаття присвячена аналізу образно-пластичних модифікацій на основі етнічних мотивів у авторській серії костюмів художниці Л. Семикіної. Наукові дослідження проблем інтеграції історико-культурного доробку в галузі дизайну одягу охоплюють широкий спектр напрямків і свідчать про те, що така постановка проблеми на сьогоднішній день є актуальною. Однією з найбільш ґрунтовних праць, присвячених використанню етнологічних мотивів у слов'янському костюмі, є роботи З.О. Васиної (2003; 2006); З. Тканко та О. Коровицького (2000). Щодо методики оцінки моделей колекцій сучасного одягу з погляду художньо-естетичних, утилітарних і соціальних критеріїв, варто відзначити ґрунтовні роботи І.А. Гардабхадзе (2012), у яких висвітлено комплексні проблеми і тенденції у дизайні одягу.

Результати дослідження **4**

У процесі дизайнерських пошуків образно-символічного рішення своїх моделей Л. Семикіна звертається до археологічних артефактів та історичних реконструкцій скіфо-сарматсько-

го одягу, які дали їй можливість простежити трансформацію символіко-сакральних функцій костюму. При цьому вона виділяє його роль як одного з головних атрибутів, що виконував репрезентативну функцію для визначення приналежності людини до соціальної чи духовної еліти. В серії «Скіфський степ» (1960 – 990 рр.) художницею Л. Семикіною була втілена спроба переосмислення ролі костюму як найважливішого засобу передачі культурної традиції.

Як дизайнер одягу, Л. Семикіна не просто веде діалог з минулим, а своєю творчістю немов нагадує сучасникам, що пам'ять предків продовжує своє життя у нащадках. На відміну від археології або історії, що свідчать про минулі епохи мовою текстів і артефактів, художниця переосмислює події минулого через суб'єктивне сприйняття, яке часом виявляється не менш переконливим. Образно-пластичний аналіз її колекції може бути семантичним доказом того, що будь-яку епоху можна зрозуміти не тільки через літопис, історію чи матеріальну культуру даного етносу, а й через еволюцію одягу. Актуальність такої постановки питання очевидна і на сучасному етапі історичного розвитку, оскільки дизайн одягу – як повсякденного, так і офіційного, – залишається одним з наочних засобів демонстрації соціального статусу людини, її етнічної приналежності.

Авторські розробки художниці, представлені в серії «Скіфський степ» – це не тільки фантазії на історичну тематику. Вони є результатом синтезу численних вражень, «пропущених» крізь призму її художнього бачення. В інтерпретаціях Л. Семикіної одяг, виконаний відповідно до культурних традицій кочових племен Північного Причорномор'я, і декорований відповідно традиційними сакральними символами цих кочових народів, був пластичним відтворенням складного знаково-символічного комплексу, який синтезував уявлення скіфів і сарматів про Всесвіт.

Звертаючись до міфопоетичних образів скіфо-сарматських народів, що населяли степи Північного Причорномор'я у 7–5 ст. до н. е., вивчаючи археологічні знахідки, історичні реконструкції в галузі одягу, Л. Семикіна прийшла до усвідомлення традиційного костюму цих кочових племен як прообразу не тільки княжого одягу часів Київської Русі, а й традиційного українського національного строю (Васіна, 2003; 2006).

Тисячолітня історія перебування скіфо-сарматських племен у Північному Причорномор'ї мала надзвичайно серйозні наслідки. Вони не тільки передавали місцевому населенню прогресивні технології землеробства та ремесла, а й активно сприяли контактам Київської Русі із спадкоємицею грецької культури, колишньою еллінською колонією, – Візантією. Мистецтво скіфо-сарматських племен сприяло розповсюдженню еллінської культури серед місцевого населення. Кочові скіфи внесли яскра-

вий і неповторний колорит у мистецтво слов'янських народів (Зеленин, 1991). У скіфських курганах знайдено чудові вироби давньої торетики, створені кращими майстрами того часу. У похованнях царів і аристократії збереглися прикраси з дорогоцінних металів, зброя, елементи кінського спорядження. На підставі археологічних розкопок стали можливими не тільки вивчення побуту цих племен, але й історичні реконструкції одягу тієї епохи.

Так само, як етнічний одяг скіфів і сарматів, авторські строї Л. Семікіної здебільшого виконані з натуральних тканин, частіше з цупкого сірого сукна, рясно прикрашеного золотою та срібною аплікацією, яка своїм графічним абрисом нагадує древні письмена і символи. Строї «Сарматський цар», «Тур» мають ідентичну викрійку, в основу якої покладено довге вбрання з широкими рукавами.

Головні убори також мають прямі аналоги із скіфо-сарматськими елементами головного вбрання (*башликами, тіарами, калафами*). Головний убір строю «Сарматський цар» виконаний у формі круглої високої шапки і оздоблений тканиною, що спадає на плечі широкими зборками. Л. Семікіна в дизайнерських розробках головних уборів, за аналогією з традиційними формами одягу скіфо-сарматських племен, об'єднує практичність і естетику, утилітарність і символізм.

Для орнаментального оздоблення строїв художницею використані матеріали, подібні до тих, які використовувалися або могли бути використані при створенні скіфо-сарматської одягу: сукно, фетр, дерево, метал, шкіра. Цим речам властива яскраво виражена декоративність завдяки оздобленню золотими і срібними елементами, з яких складено орнаментально-пластичне декорування її одягу. Геометричний орнамент, яким оздоблено строї, художниця трактує як універсальний код передачі сакральної інформації, важливої для розуміння культурних і релігійних понять даного етносу.

Синтетичне взаємопроникнення антропоморфних і зооморфних образів, характерне для орнаментів скіфо-сарматського мистецтва, має місце і в дизайнерському трактуванні декору строїв серії «Скіфський степ». Творчий метод Л. Семікіної нагадує старовинну легенду, розказану мовою пластики, кольору і лінії, в якій міфи й образи нерозривно переплетені з історією. Наприклад, орнаментальне оздоблення строю «Тур» викликає асоціації із золотою пектораллю у «звіриному стилі» – улюбленою прикрасою скіфської знаті, в якому домінує форма солярних символів.

Оригінальне дизайнерське рішення мають орнаменти, розроблені в стилістиці так званого «звіриного» стилю. Головні «персонажі», – олені, коні, птахи, – трактовані в індивідуальній манері, в якій органічно злиті пластичний реалізм і абстрактна стилізація. Художниця зображує тварин у складних ракурсах,

Рис. 1. Людмила Семикіна. Сарматка; Жрець. Костюми з серії «Скіфський степ». 1993 – 1996. Сукно, шкіра, парча, металіт, аплікація. Приватна колекція Л. Семикіної.

Fig. 1. Lyudmyla Semykina. A sarmatian woman; a priest. The suit from the «Scythian steppe» series. 1993 – 1996. Cloth, leather, brocade, metallic, application. The private collection of L. Semykina.

підкреслюючи видові ознаки, пластику тіла, внутрішній динамізм і напругу. При цьому силуети тварин в орнаментальному декорі її строїв прочитуються і як виразні абстрактні форми.

Яскравим прикладом такої інтерпретації є оздоблення нижньої частини костюму «Скіфська жриця Грифон», виконане в техніці аплікації на тканині. Образ Грифона – агресивний символ навіть у контексті етимології цього слова. Але в орнаментальній трансформації створеного уявою художниці образу він перетворюється на захисника спокою. Л. Семикіна підкреслює пластичною формою золотого орнаменту факт добровільного підпорядкування агресивної сили цілющим силам природи.

Всі складові елементи даної композиції є символічною ритуальною містерією. Зооморфна пластика, присутня в абстрактних силуетах тварин і птахів, майстерно закомпонована на монохромному тлі, яким є сіре сукно її строїв. Л. Семикіна як дизайнер одягу йде шляхом демонстративної символізації, досягаючи при цьому різноманітності орнаментики. Художниця трансформує власне емоційне сприйняття образу у вигляді орнаментального рішення сюжету.

Геометризований орнамент, який є неодмінним елементом дизайнерського рішення строїв Л. Семикіної, органічно пов'язаний з поверхнею тканини, її пластикою і фактурою, – це невід'ємний елемент у створенні цілісного образу, який і є у своїй суті «образом Всевіту». Доречною буде паралель між міфологічно-сакральною функцією етнічного скіфо-сарматського орнаменту і його пластично-візуальним еквівалентом.

Одяг як обов'язковий предмет побуту народився з тих же джерел, що і вербальний міф, оскільки саме міфологічною була свідомість людини в момент виникнення матеріальної культури. Костюм як один з перших етнічних артефактів теж був матеріальним аналогом світу, відповідним рівню світогляду соціуму.

У даному контексті авторські строї із серії «Скіфський степ» є квінтесенцією світосприйняття художниці, що об'єднує конкретність пластичного образу, тотожність понять минулого і сьогодення, системність у передачі антропоморфних і зооморфних форм, що символізують циклічність буття.

Семантичне значення створених художницею образів розкривається в її роботі з площиною, поділеною на геометричні сегменти. Кожен з них, у свою чергу, несе змістовне та символічне навантаження. Орнаментальне рішення образу має декоративні елементи у вигляді солярних символів – кола, хреста, свастики. Іншими словами, в декорі цього костюму основна семантична роль відведена найдавнішим неолітичним символам, які споконвіку виконували в культурі етносу скіфо-сарматських народів меморіальну, сакральну, символіко-міфологічну функцію.

Семантичне наповнення жіночого образу «Скіфської цариці Сонця» трактовано художницею як оберіг і духовний гарант безперервності життєвого циклу. В дизайнерському рішенні костюму Л. Семикіна робить смисловий акцент на посиленні монументальності створеного образу. Для цього вона використовує метод збільшення масштабності – костюм у масштабному відношенні вище середнього людського зросту.

Наукова новизна та практична значимість дослідження **5**

В статті доведено концептуальний характер кожного окремого строю, який є прикладом естетичної виразності художнього образу в сучасному культурному просторі. Також проаналізовано колекцію авторських строїв Л. Семикіної в контексті трактування костюму як полісемантичного образу, що безпосередньо може впливати на світосприйняття людини.

Висновки **6**

В контексті проблеми аналізу конструктивних особливостей, а також етнічної морфології одягу дизайнерські розробки Л. Семикіної – це спроба духовного відтворення конструктивно-сакральної функції костюму з послідовним відображенням дизайнерської ідеї в матеріалі. Пластична структура її моделей організована у відповідності до тих функцій, на які вона розрахована, а матеріали і засоби виготовлення максимально повно втілюють задум дизайнера-конструктора. Авторська серія костюмів Л. Семикіної – яскраве і переконливе свідчення того, як сучасний художник-дизайнер, звертаючись до невичерпного джерела ідей, образів і форм культурної спадщини України, знаходить нові форми духовної та естетичної спадкоємності. Її оригінальні строї є новаторською формою дизайнерського підходу до проблеми переосмислення етнічних ознак костюму, від історичних стилізацій до міфопоетичних реконструкцій.

Список бібліографічних посилань

- Бромлей, Ю. В. (1983). *Очерки теории этноса*. Наука.
- Буткевич, Л. М. (2005). *История орнамента*. Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС.
- Ваганян, Г., & Ваганян, В. (2006). *Каменная летопись цивилизации*. Нжар. <http://www.iatp.am/vahanyan/kamlet/pdf/kamlet.pdf>
- Васіна, З. О. (2003). *Український літопис вбрання: Книга-альбом* (Т. 1: 11000 років до н. е. – XIII ст. н. е. : Науково-художні реконструкції). Мистецтво.
- Васіна, З. О. (2006). *Український літопис вбрання: Книга-альбом* (Т. 2: XIII – початок XX ст. : Науково-художні реконструкції). Мистецтво.
- Гардабхадзе, І. А. (2012). Особливості наукового підходу до вирішення актуальних проблем дизайну одягу. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*, 15, 7–10.
- Зеленин, Д. К. (1991). *Восточнославянская этнография*. Наука; Главная редакция восточной литературы.
- Тканко, З., & Коровицький, О. (2000). *Моделювання костюма в Україні XX століття*. Брати Сиротинські і К.

References

- Bromley, Yu. V. (1983). *Ocherki teorii etnosa [Essays on the Theory of Ethnos]*. Nauka [in Russian].
- Butkevich, L. M. (2005). *Istoriia ornamenta [Ornament History]*. Humanitarian publishing center VLADOS [in Russian].
- Hardabkhadze, I. A. (2012). Osoblyvosti naukovoho pidkhodu do vyrishennia aktualnykh problem dyzainu odiahu [Features of the Scientific Approach to Solving Current Problems of Clothing Design]. *Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts*, 15, 7–10 [in Ukrainian].
- Tkanko, Z., & Korovytskyi, O. (2000). *Modeliuvannia kostiuma v Ukraini XX stolittia [Costume Modeling in Ukraine of the XX Century]*. Braty Syrotynski i K [in Ukrainian].
- Vahanyan, G., & Vahanyan, V. (2006). *Kamennaia letopis tsivilizatsii [Stone Chronicle of Civilization]*. Nzhar. <http://www.iatp.am/vahanyan/kamlet/pdf/kamlet.pdf> [in Russian]
- Vasina, Z. O. (2003). *Ukrainskyi litopys vbrannia: Knyha-albom [Ukrainian Chronicle of Clothing: Book-Album]* (Vol. 1: 11000 rokiv do n. e. – XIII st. n. e. : Naukovo-khudozhni rekonstruktsii [11000 BC – XIII Century AD : Scientific and Artistic Reconstructions]). Mystetstvo [in Ukrainian].
- Vasina, Z. O. (2006). *Ukrainskyi litopys vbrannia: Knyha-albom [Ukrainian Chronicle of Clothing: Book-Album]* (Vol. 2: XIII – pochatok XX st. : Naukovo-khudozhni rekonstruktsii [XIII – early XX Century: Scientific and Artistic Reconstructions]). Mystetstvo [in Ukrainian].
- Zelenin, D. K. (1991). *Vostochnoslavianskaia etnografiia [East Slavic Ethnography]*. Nauka; Glavnaia redaktsiia vostochnoi literatury [in Russian].